

Wes-Kaapse
Regering

Wes-Kaap Onderwysdepartement

EKONOMIE

Graad 12 Kwartaal 2
2025

Leerdermateriaal

SESSIE 1

VOLMAAKTE MARK

MEERVOUDIGE KEUSE VRAE

1.1.1 'n Voorbeeld van 'n veranderlike koste-item:

- A elektrisiteit
- B huur
- C versekering
- D lewensdekking

1.1.2 Die helling van die vraagkurwe van 'n individuele firma onder volmaakte marktoestande ...

- A is vertikaal.
- B is horisontaal.
- C neig afwaarts van links na regs.
- D Positiewe

1.1.3 Om sluiting te voorkom, moet die volmaakte mededinger in staat wees om die ... koste te dek.

- A gemiddelde
- B veranderlike
- C gemiddelde arbeids-
- D vaste

1.1.4 Eenheidskoste staan ook as ... koste bekend.

- A marginale
- B totale
- C gemiddelde
- D veranderlike

1.1.5 Die term 'lang termyn' verwys na 'n tydperk waar ... produksiefaktore kan verander.

- A beide veranderlike en vaste
- B slegs veranderlike
- C slegs vaste
- D swewende

- 1.1.6 'n Varsproduktemark is 'n goeie voorbeeld van 'n ... markstruktuur.
- A Monopolisties
 - B mededingende monopolie-
 - C volmaakte
 - D oligopolie-
- 1.1.7 'n Individuele onderneming onder volmaakte mededinging het 'n ...vraagkromme.
- A volmaak elastiese
 - B volmaak onelastiese
 - C relatief elastiese
 - D relatief onelastiese
- 1.1.8 Die aanbodkromme vir die individuele onderneming onder volmaakte toestande se helling is ...
- A negatief.
 - B positief.
 - C horisontaal.
 - D vertikaal.
- 1.1.9 'n Industrie met slegs twee produsente wat die mark beheer, staan as 'n ... bekend
- A duopolie
 - B monopolie
 - C oligopolie
 - D tripolie
- 1.1.10 Prysforming vir die individuele besigheid op die volmaakte mark, word bepaal deur die ...
- A eienaar
 - B mark
 - C dominante besigheid
 - D besigheid
- 1.1.11 Die produksiefaktore in 'n ... mark is volkome beweeglik.
- A volmaakte
 - B onvolmaakte
 - C semi-volmaakte
 - D mededingende
- 1.1.12 'n Goeie voorbeeld van 'n volmaakte mark in Suid-Afrika is ...
- A oliemaatskappye.
 - B die Johannesburgse Sekuriteitebeurs.
 - C Eskom.
 - D kleinhandelbedryf.

1.1.13 Die aanbodkurwe van 'n volmaakte mededinger word deur daardie deel van die MK-kurwe wat bo die ... -kurwe lê, voorgestel.

- A totale koste
- B gemiddelde veranderlike koste
- C gemiddelde-koste
- D vaste koste

1.1.14 Die volmaakte mededinger vra 'n prys wat gelyk is aan die ...

- A gemiddelde koste.
- B marginale inkomste.
- C gemiddelde-veranderlike-kurwe.
- D veranderlikekoste

1.1.15 Normale wins staan ook as die ... punt in 'n volmaakte mark bekend.

- A minimum
- B gelykbreek-
- C maksimum
- D nul-

1.2 PAAR

<u>KOLOM A</u>	<u>KOLOM B</u>	<u>Antw</u>
1.2.1 Gelykbreekpunt	A. besighede wat soortgelyke produkte vervaardig	
1.2.2 _Nywerheid	B. werklike uitgawes wat 'n besigheid aangaan vir insette in die produksieproses	
<u>1.2.3 Normale wins</u>	C. produkte wat verskil, met ander woorde, Wat nie soortgelyk is nie	
1.2.4 Eksplisiete	D. verkoop homogene goedere	
1.2.5 Volmaakte mark	E. vind plaas waar gemiddelde inkomste aan gemiddelde koste gelyk is	
1.2.6 Lang termyn	F. 'n onderneming in 'n volmaakte mark sal oorweeg om sy deure te sluit as $GI = GVK$	
1.2.7 Marginale inkomste	G. gemiddelde inkomste is minder as	

1.2.8 Sluitingspunt	gemiddelde koste	
	H. ekstra inkomste wat die verkoper verdien as nog een eenheid van 'n produk geproduseer en verkoop word	
1.2.9 Ekonomiese verlies	I. produksietydperk waar alle produksiefaktore veranderlik raak	
1.2.10 Heterogeen	M. situasie waar die besigheid nie 'n wins of verlies toon nie	

EEN WOORD/ TERM

No	DEFINISIE	TERM
1.	Daardie punt waar die firma in staat is om sy koste te dek en slegs 'n normale wins te verdien.	
2.	Wanneer totale koste groter is as totale inkomste. Wanneer die gemiddelde inkomste laer is as die gemiddelde koste, maak die onderneming 'n ekonomiese verlies.	
3.	Wins wat bykomend tot normale wins gemaak word. Wanneer die gemiddelde inkomste groter is as die gemiddelde koste, maak die onderneming 'n ekonomiese wins	
4.	Werklike uitgawes van besigheid, bv. lone en rente.	
5.	Die koste wat konstant bly ongeag die hoeveelheid geproduseer.	
6.	Soortgelyke of identiese produk.	
7.	Waarde van insette wat deur entrepreneur besit word en in die produksieproses gebruik word (verbeurde huur, rente + salaris)	
8.	Die tydperk van produksie waar alle faktore kan verander. Die tyd is lank genoeg vir veranderlike en vaste faktore om te verander.	
9.	'n Instelling of meganisme wat kopers en verkopers van goedere of dienste bymekaar bring.	
10.	Hoe 'n mark georganiseer word.	

11.	Die minimum verdienste wat nodig is om te verhoed dat 'n entrepreneur die bedryf verlaat. Wanneer gemiddelde inkomste gelyk is aan gemiddelde koste, maak die onderneming 'n normale wins.	
12.	'n Markstruktuur met groot getalle produsente en kopers.	
13.	Het geen invloed op die prys nie. Neem prys wat deur die mark bepaal word.	
14.	Die tydperk van produksie waar slegs die veranderlike produksiefaktore kan verander terwyl ten minste een faktor vas is.	
15.	Besigheid sal sluit waar $MC = AVC$.	
16.	'n Instelling wie se hoof funksies is om bevele wat deur die Mededingingstribunaal gemaak is te hersien en hierdie bevele te wysig of te bevestig.	
17.	'n Instituut wat beperkende sakepraktyke, misbruik van dominante posisies en samesmeltings ondersoek ten einde billikheid in die Suid-Afrikaanse ekonomie te bewerkstellig.	
18.	Gemiddelde inkomste is die bedrag wat deur die firma verdien word vir elke uitset-eenheid wat verkoop word en word bereken deur die totale inkomste (TR) deur die hoeveelheid uitset te deel.	
19.	Marginale inkomste is die ekstra inkomste wat verdien word uit die verkoop van een bykomende eenheid.	
20.	'n Instelling wie se hoof funksie is om groot samesmeltings goed te keur, te bereg in die geval van wangedrag en bevele uit te reik oor aangeleenthede wat deur die Mededingingskommissie aan hom voorgelê word.	
21.	Besighede verdien geld deur hul uitset te verkoop. Totale inkomste word bereken deur die aantal produkte verkoop (Q) vermenigvuldig met die prys van die produk (P). $TR = P \times Q$	
22.	Die koste wat oorbly, neem toe/verminder wanneer geproduseerde hoeveelheid toeneem/afneem. Hierdie koste wissel met uitset.	

NOEM/GEE/LYS VRAE

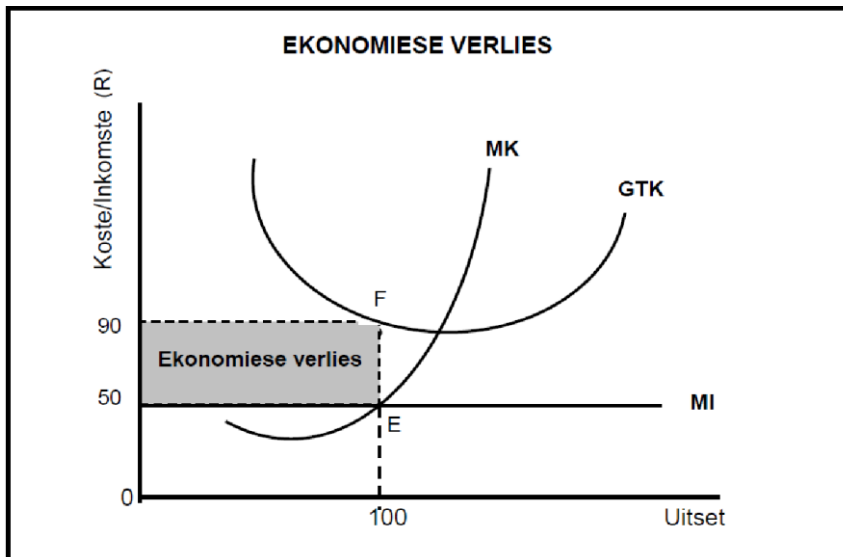
- 1 Gee enige TWEE voorbeelde van veranderlike koste. (2x1)
- 2 Noem enige TWEE instellings wat onregverdige mededinging in Suid-Afrika reguleer (2x1)
- 3 Gee TWEE voorbeelde van eksplisiete koste vir 'n firma. (2x1)
4. Noem enige TWEE voorbeelde van 'n volmaakte markstruktuur (2x1)

HOË-ORDE VRAE

- 1 Waarom is 'n volmaakte mededinger nie in staat om die markprys te beïnvloed nie? (1x2)
- 2 Hoekom is besighede onder die volmaakte markstruktuur prysnemers? (1x2)
- 3 Hoekom bevoordeel homogene produkte die verbruikers? (1x2)
- 4 Wat sal gebeur as een besigheid in die volmaakte mark besluit om sy verkoopprijs te verhoog? (1x2)
- 5 Wat sal die uitwerking wees as een firma in 'n volmaakte mark besluit om die prys van 'n produk te verhoog (1x2)
- 6 Waarom sal uitset in die goederemark styg wanneer besighede in die volmaakte mark 'n ekonomiese wins maak? (1x2)

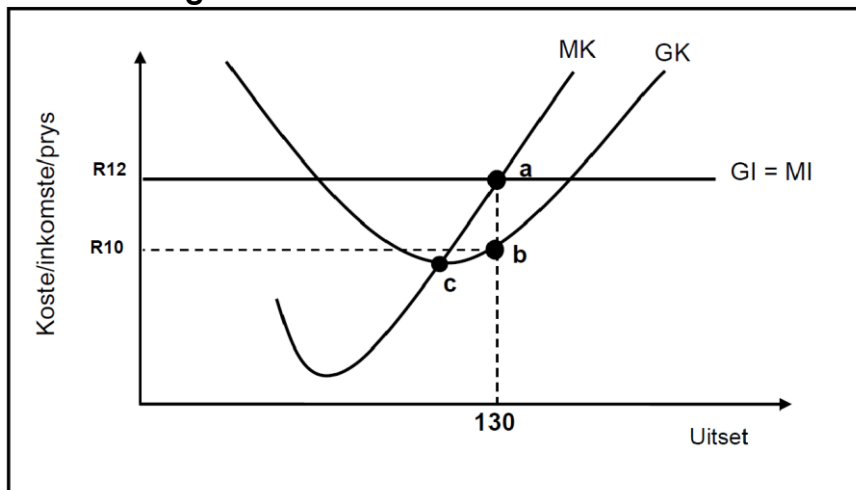
DATARESPONSE VRAE

1. Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

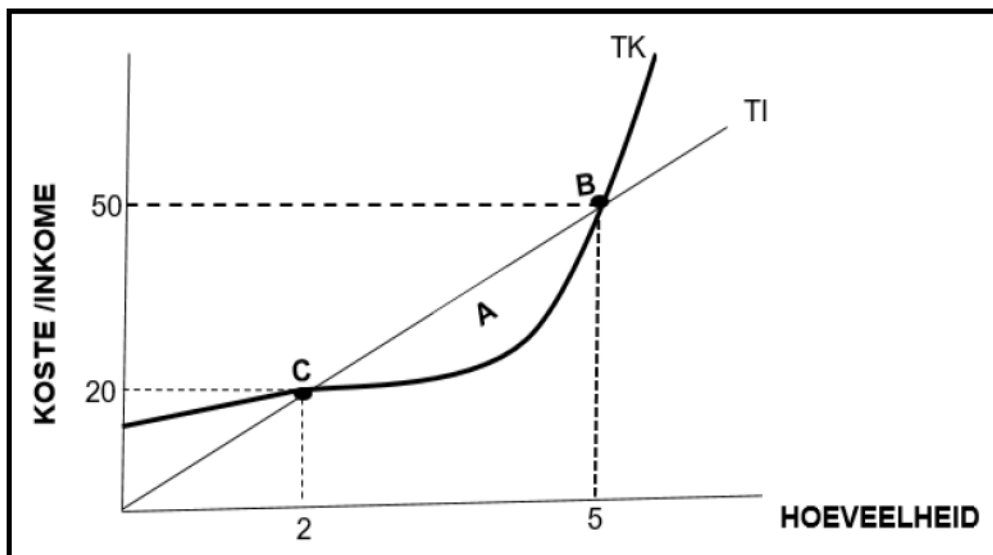
- 1.1 Identifiseer die markstruktuur in die grafiek hierbo. (1)
- 1.2 Gee die waarde van die markprys wat hierbo uitgebeeld word. (1)
- 1.3 Beskryf kortliks die konsep *marginale koste*. (2)
- 1.4 Hoe sal hierdie ewewigposisie op lang termyn verander? (2)
- 1.5 Watter omstandighede moet bestaan om hierdie besigheid te laat sluit? (2)
- 1.6 Bereken die ekonomiese verlies wat hierdie besigheid in die gesig staar. (4)

2 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

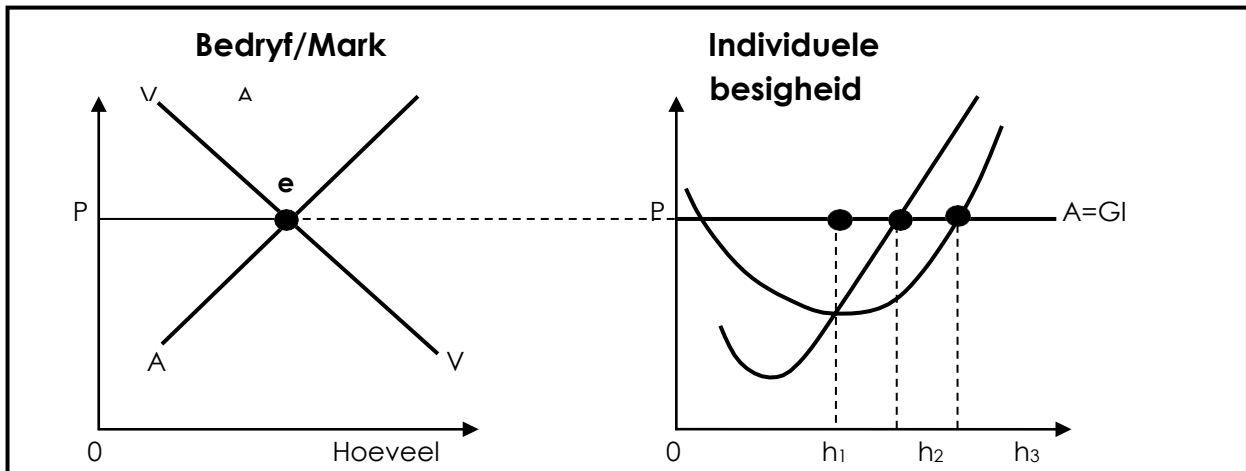
- 2.1 Voorsien die grafiek hierbo van 'n geskikte opskrif. (1)
- 2.2 Watter punt dui winsmaksimering aan? (1)
- 2.3 Beskryf kortliks die begrip *kort termyn*. (2)
- 2.4 Hoe sal prys en hoeveelheid in hierdie markstruktuur op lang termyn verander? (2)
- 2.5 Bepaal die totale wins/verlies wat deur hierdie besigheid gemaak word. (4)

3. Bestudeer die onderstaande grafiek en beantwoord die vrae wat volg.

- 3.1 Hoe word wins bereken? (1)
- 3.2 Watter wins verdien die onderneming by punt B? (1)
- 3.3 Beskryf kortliks die begrip *veranderlike koste*. (2)
- 3.4 Hoekom begin die TI-kurwe by nul? (2)
- 3.5 Waar word wins op bostaande grafiek gemaksimeer? (2)
- 3.6 Wat is die implikasies daarvan om onder punt B te produseer? (4)

4. Bestudeer die grafieke hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 4.1 Identifiseer die hoeveelheid waar die individuele besigheid wins sal maksimeer. (1)
- 4.2 Noem die markstruktuur wat hierbo geïllustreer word. (1)
- 4.3 Beskryf kortliks die term *ekonomiese wins*. (2)
- 4.4 Waarom neem die individuele besigheid die prys soos deur die nywerheid bepaal? (2)
- 4.5 Hoe sal die toetrede van nuwe firmas in die bedryf op lang termyn die individuele besigheid beïnvloed? (4)

8 PUNT VRAE

- 8.1 Verduidelik die *aard van die produk* en *marktoetrede* as kenmerke van volmaakte mededinging (2x4)(8)
- 8.2 Verduidelik die doelwitte van die Suid-Afrikaanse mededingingsbeleid. (8)

SESSIE 2 en 3

Onvolmaakte markte

Afdeling A

- 1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommer neer.**

Monopolie

- 1.1.1 Alhoewel 'n monopolie enige prys kan vra wat hy wil, kies hy ...
- A. Die hoogste prys
 - B. Die prys gelyk aan marginale koste
 - C. Die prys wat wins maksimeer
 - D. Mededingende pryse
- 1.1.2 Watter van die volgende is nie 'n versperring tot toetrede vir nuwe firmas wat toetrede tot 'n industrie wil hê waarin daar tans 'n monopolie is nie?
- A. Supernormale winste
 - B. Skaalvoordele
 - C. Handelsmerk
 - D. 'n Bedryfsregulerende liggaam
- 1.1.3 'n Natuurlike monopolie sal heel waarskynlik bestaan wanneer ...
- A. daar is uiters groot skaalvoordele.
 - B. daar is groot versperrings vir toegang.
 - C. daar is regeringsregulering van die bedryf.
 - D. daar is langtermyn patente in 'n bedryf.
- 1.1.4 Watter EEN van die volgende sal die gevolg wees van die groot skaalvoordele wat diegene wat betrokke is by die produksie van gas en elektrisiteit geniet?
- A. Opwaarts hellende langtermyn gemiddelde kostekromme
 - B. Plat langtermyn gemiddelde kostekromme
 - C. Afwaartse skuins langtermyn gemiddelde kostekromme
 - D. "U"-vormige langtermyn gemiddelde kostekromme

1.1.5 Dit is onwaarskynlik dat 'n suiwer monopolie allokatiewe doeltreffendheid sal bereik omdat ...

- A. ewewigsprys is nie gelyk aan marginale koste nie.
- B. ewewigswins is nie gelyk aan normale wins nie.
- C. ewewigskoste styg as gevolg van skaalbederf.
- D. ewewigsuitset is nie by die laagste punt van die WS-kromme nie.

1.1.6 Monopolie word gekonfronteer met 'n ...

- A. Horisontale DD-kromme
- B. Afwaartse skuins DD-kromme
- C. Geknikte vraagkromme
- D. Vertikale DD-kromme

Oligopolie

1.1.1 Watter van die volgende is die meeste waarskynlik oligopolisties.

- A. Die mark vir mielies
- B. Die mark vir cola's
- C. Die mark vir aluminium
- D. Die mark vir gemaalde koffie

1.1.2 Die markstruktuur waarin daar interafhanklikheid tussen firmas is, is.

- A. Oligopolie
- B. Monopolistiese kompetisie
- C. Monopolie
- D. Perfekte kompetisie

1.1.3 Die oligopolie model wat voorspel dat oligopolie sal neigwees baie rigied is die ... model.

- A. Gerecht
- B. Stackelberg
- C. Oorheersende firma
- D. Verminderde vraag

1.1.4 Gestel drie oligopolistiese firmas vra tans R12 vir hul produk. Die drie firmas is omtrent ewe groot. Firma A besluit om sy prys tot R18 te verhoog, en kondig aan die pers aan dat hy dit doen omdat hoër pryse nodig is om ekonomiese lewenskragtigheid aan die bedryf te herstel. Firma B en C gaan saam met Firma A en verhoog ook hul pryse. Hierdie is 'n voorbeeld van...

- A. Prysleierskap
- B. Samespanning
- C. Die dominante firmamodel
- D. Die Stackelberg-model

1.1.5 In die dominante firmamodel tree die kleiner randfirmas op soos ...

- A. 'n toename in uitsetvlak en 'n afname in prys
- B. 'n afname in uitsetvlak en 'n styging in prys
- C. 'n afname in uitsetvlak en geen verandering in prys nie
- D. nóg 'n verandering in uitsetvlak nóg 'n verandering in prys

Monopolistiese mededinger

1.1.1 'n Mark met min toegangshindernisse en met baie firmas wat gedifferensieerde produkte verkoop, is...

- A. Suiwer mededingend
- B. 'n Monopolie
- C. Monopolistiese kompetisie
- D. oligopolisties

1.1.2 Die belangrikste faktor in die bepaling van die langtermyn winspotensiaal in monopolistiese mededinging is.

- A. Gratis toegang en uitgang
- B. Die elasticiteit van die markvraagkromme
- C. Die elasticiteit van die firma se vraagkromme
- D. Die reaksie van mededingende firmas op 'n verandering in prys

1.1.3 Watter van die volgende word NIE as 'n bron van ondoeltreffendheid in monopolistiese mededinging beskou nie?

- A. Die feit dat prys marginale koste oorskry.
- B. Oormaat kapasiteit
- C. Produk diversiteit
- D. Die feit dat langtermyn gemiddelde koste nie tot die minimum beperk word nie.

1.1.4 Monopolistiese mededingingsfirmas het monopoliemag omdat hulle ...

- A. Kyk na afwaartse skuins vraagkrommes
- B. Is groot in getal
- C. Het vryheid van toegang
- D. Is vry om te adverteer

1.1.5 'n Monopolistiese mededingingsfirma in langtermyn-ewewig

- A. Sal negatiewe wins maak
- B. Sal geen wins maak nie
- C. Sal positiewe wins maak

D. Sal beide positief en negatief maak

1.1.6 Watter van die volgende is waar vir beide volmaakte en monopolistiese mededinging?

- A. Firms produseer 'n gedifferensieerde produk.
- B. Ondernemings staan 'n afwaartse skuins vraagkromme in die gesig.
- C. Firms produseer 'n homogene produk.
- D. Daar is op die lang termyn vryheid van toegang en uitgang.

1.2 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by die item in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A – I) langs die vraagnommer (1.2.1 – 1.2.8) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.2.9 J.

Monopolie

Kolom A		Kolom B
1.2.1. Aard van produk		A. Wettige reg van 'n houer om uitsluitlik 'n produk te vervaardig.
1.2.2. Kunsmatige monopolie		B. Een onderneming in die mark sal die aanbod van goedere en dienste beheer.
1.2.3. Mededinging		C. Geen nabye plaasvervangers nie
1.2.4. Monopolie		D. Elektrisiteit in Suid-Afrika word deur die staatsonderneming verskaf.
1.2.5. Gesonke koste		E. Staar 'n afwaartse skuins vraagkromme in die gesig.
1.2.6. Dooiegewig verlies		F. Vermindering in ekonomiese welsyn veroorsaak deur 'n afname in beide verbruikers- en produsentesurplus.
		G. Kan nie verhaal word indien die firma die mark verlaat nie.

Oligopolie

Kolom A		Kolom B
1.2.1. Geprysde leierskap		A. Samespanning wat oop is en oligopolieë vergader formeel om oor pryse en produksie te besluit.
1.2.2. Duopolie		B. 'n Verandering in prys veroorsaak 'n kleiner persentasie verandering in die hoeveelheid
1.2.3. Onelastiese vraag		

1.2.4. Eksplisiete samespanning		gevra.
1.2.5. Nie-prys mededinging		C. Twee firmas oorheers die mark.
1.2.6. Handelsmerk		D. Doen besigheid oor die internet.
		E. Een firma stel die prys vas en ander aanvaar as 'n markprys.
		F. Moedig mense aan om nuwe produkte uit dieselfde reeks te koop

Monopolistiese mededinger

Kolom A		Kolom B
1.2.1. Advertensies		A. Kom voor wanneer $MC = MR$
1.2.2. Heterogeen		B. Word gebruik om die onderneming se produk te onderskei
1.2.3. Nie-prys mededinging		C. Produkte wat nie dieselfde is nie
1.2.4. Monopolistiese mededinging		D. Kom voor wanneer verkopers op hul produk se kenmerke fokus as op prys
1.2.5. Winsmaksimering		E. 'n Verskeidenheid ontwerpe in verpakking van dieselfde artikel
1.2.6. Gedifferensieerde produkte		F. Tipe mededinging wat dikwels in die kleinhandelsektor van die ekonomie voorkom

1.3. Verskaf die ekonomiese term/konsep vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term/konsep langs die vraagnommer neer. GEEN AFKORTINGS OF VOORBEELDE SAL AANVAAR WORD NIE.

1.3.1.	Wanneer een firma 'n ander firma oorneem en daardie firma hou dan op om te bestaan	
1.3.2.	Wanneer die mark die BESTE moontlike MENGSEL van goedere en dienste produseer wat deur verbruikers verlang word.	
1.3.3.	'n Groep produsente wat 'n formele ooreenkoms aangaan om saam te werk om pryse vas te stel, aanbod te beperk en mededinging te beperk.	
1.3.4.	Formele of informele ooreenkoms tussen twee of meer firmas om die mark te verdeel, pryse vas te stel of produksie te	

	beperk ten einde onbillike voordeel in die mark te verkry.	
1.3.5.	Produkte wat effens verskil in fisiese voorkoms, verpakking, diens en/of handelsname	
1.3.6.	Wanneer daar net twee oligopolieë in die mark is	
1.3.7.	Kom voor in 'n mark waar sommige van die produsente en/of verbruikers in staat is om die prys en hoeveelheid goedere deur hul optrede alleen te beïnvloed. Enige mark of bedryf wat nie aan die kriteria vir volmaakte mededinging voldoen nie, is 'n voorbeeld van onvolmaakte mededinging.	
1.3.8.	Wanneer twee firmas saamvoeg om 'n enkele firma te vorm	
1.3.9.	'n Markstruktuur met baie kopers en verkopers waar toegang relatief maklik is, maar die produk gedifferensieer is, bv. tandepasta	
1.3.10.	'n Markstruktuur waar slegs een verkoper bedrywig is. Toegang is geblokkeer en die produk het geen noue plaasvervanger nie.	
1.3.11.	Bestaan wanneer 'n klein aantal baie groot firmas soortgelyke of identiese produkte produseer.	
1.3.12.	Gee die houer die eksklusiewe regte om 'n produk te vervaardig solank die patentreg geldig is	
1.3.13.	Wanneer 'n verkoper verskillende pryse vra vir dieselfde produk vir verskillende groepe	
1.3.14.	Wanneer een onderneming in die bedryf prysbesluite neem namens die hele groep oligopoliste	
1.3.15.	Wanneer die mark die maksimum hoeveelheid goedere en dienste uit 'n gegewe stel hulpbronne produseer.	
1.3.16.	Openbare/Formele samespanning, bv. kartelle word in die meeste lande deur die wet verbied. Hulle bly egter nasionaal en internasionaal voortbestaan.	
1.3.17.	Soms in 'n oligopoliemark sal 'n dominante firma die prys van 'n produk verhoog in die hoop dat sy mededingers dit sal sien as 'n sein om dieselfde te doen. Dit word na verwys as prysleierskap	

Afdeling B

Vraag 2 - Beantwoord elk van die volgende so deeglik as moontlik.

Monopolie

- 2.1.1 Noem TWEE hoofgroepe monopile. (2x1) (2)
- 2.1.2 Noem enige TWEE kenmerke van monopolieë (2x1) (2)
- 2.1.3 Noem enige TWEE hindernisse vir toetrede tot monopolieë. (2x1) (2)

2.1.4 Gee enige TWEE voorbeelde van veranderlike koste van produksie. (2x1) (2)

2.1.5 Noem enige TWEE voorbeelde van monopolie in Suid-Afrika. (2x1) (2)

Oligopolie

2.1.6 Noem enige TWEE vorme van nie-prysmededinging. (2x1) (2)

2.1.7 Noem enige TWEE bekende kartelle. (2x1) (2)

2.1.8 Noem TWEE segmente van die geknakte vraagkromme. (2x1) (2)

2.1.9 Noem enige TWEE kenmerke van oligopolieë. (2x1) (2)

2.1.10 Noem enige TWEE tipes samespanning. (2x1) (2)

Monopolistiese mededinging

2.1.11 Noem enige TWEE voorbeelde van monopolistiese mededinging. (2x1) (2)

2.1.12 Noem enige TWEE dimensies van produk differensiasie. (2x1) (2)

2.1.13 Noem enige TWEE handelsmerke van kitskosverskaffers in Suid-Afrika. (2x1) (2)

2.1.14 Noem enige TWEE algemene kenmerke van monopolistiese mededinging. (2x1) (2)

Monopolie

2.2.1 Hoe raak monopolieë verbruikers? (1x2) (2)

2.2.2 Hoekom is generiese farmaseutiese produkte aansienlik goedkoper as 'n handelsnaam se ekonomie? (1x2) (2)

2.2.3 Waarom is die GI- en MI-krommes twee verskillende krommes is? (1x2) (2)

2.2.4 Wat bepaal die optimale produksievlak in 'n monopolie mark? (1x2) (2)

2.2.5 Hoe winsmaksimering plaasvind? (1x2) (2)

Oligopolie

2.2.6 Hoe verklaar die geknakte vraagkromme prysrigiditeit in oligopolie? (1x2) (2)

- 2.2.7 Hoekom is dit moeilik om 'n unieke vraagkromme onder oligopolie te bepaal? (1x2) (2)
- 2.2.8 Waarom is samespanning wenslik vir oligopolistiese firmas? (1x2) (2)
- 2.2.9 Hoe ding maatskappye mee in die oligopolieemark? (1x2) (2)
- 2.2.10 Wat is die belangrikheid van na-verkope diens (1x2) (2)

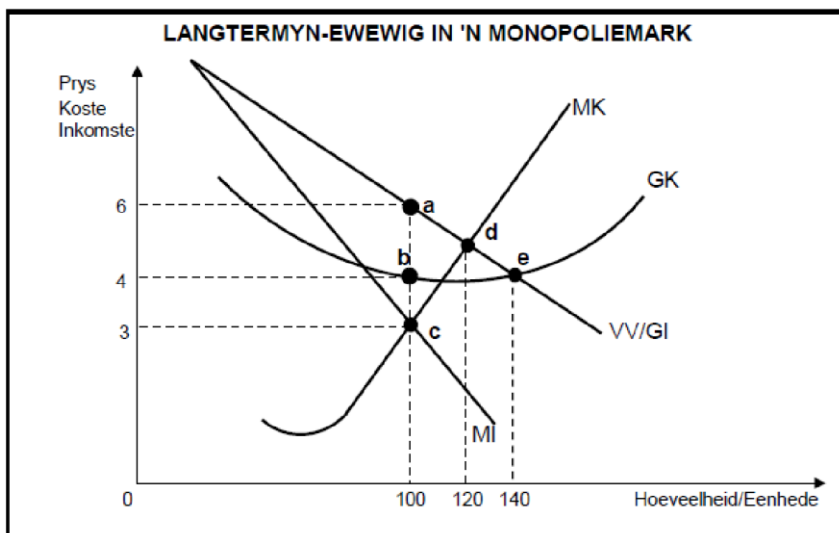
Monopolistiese mededinging

- 2.2.11 Waarom verdien sommige firmas in monopolistiese mededinging nie verliese op die lang termyn nie? (1x2) (2)
- 2.2.12 Hoekom is monopolistiese mededinging ondoeltreffend? (1x2) (2)
- 2.2.13 Waarom word gesê dat daar oormaat kapasiteit in die langtermyn in monopolistiese mededinging bestaan? (1x2) (2)
- 2.2.14 Waarom is 'n volmaak mededingende firma meer doeltreffend as 'n monopolistiese firma? (1x2) (2)

Vraag 3 -Data respons

Monopolie

3.1 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

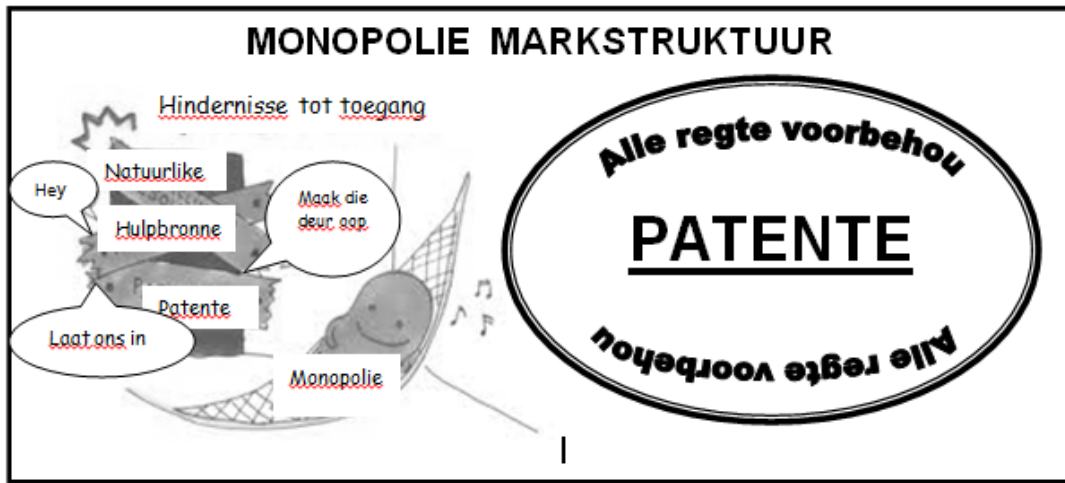

- 3.1.1 Dui die wins aan maksimeringspunt van die monopolis. (1)
- 3.1.2 Hoeveel eenhede sal geproduseer word by die maksimeringspunt? (1)
- 3.1.3 Bepaal of die besigheid 'n ekonomiese wins of 'n ekonomiese verlies maak. Toon ALLE berekeninge. (4)

3.1.4 Watter gunstige toestande kan die monopolis geniet in vergelyking met ander markstrukture?

(4)

3.2. Bestudeer die prente hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

[Aangepas uit: Internet Prente]

3.2.1 Identifiseer TWEE toegangshindernisse soos deur die spotprent uitgebeeld. (2 x 1) (2)

3.2.2 Watter tipe monopolie word in bogenoemde spotprent uitgebeeld? (2)

3.2.3 Beskryf die term *monopolie* kortliks. (2)

3.2.4 Waarom kan 'n monopolis nie buitensporige hoë pryse vir sy produkte vra nie? (2x2) (4)

3.3. Bestudeer die uittreksel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

HOE SUID-AFRIKA SE BESIGHEDE DIE LAND ARM HOU

Suid-Afrika het heeltemal te veel monopolieë, byvoorbeeld Eskom wat as 'n natuurlike monopolie beskou word. Daar is net een mededinger in die mark. Sommige pryse in Suid-Afrika is dus baie hoër as wat dit behoort te wees. Die kwaliteit van produkte en dienste is laer en sommige van hierdie maatskappye is minder innoverend en doeltreffend as wat die geval is in meer mededingende omgewings.

[Aangepas vanaf www.moneyweb.co.za]

3.3.1 Identifiseer TWEE hoofprobleme wat Suid-Afrika met monopolieë ervaar in die uittreksel hierbo. (2x1) (2)

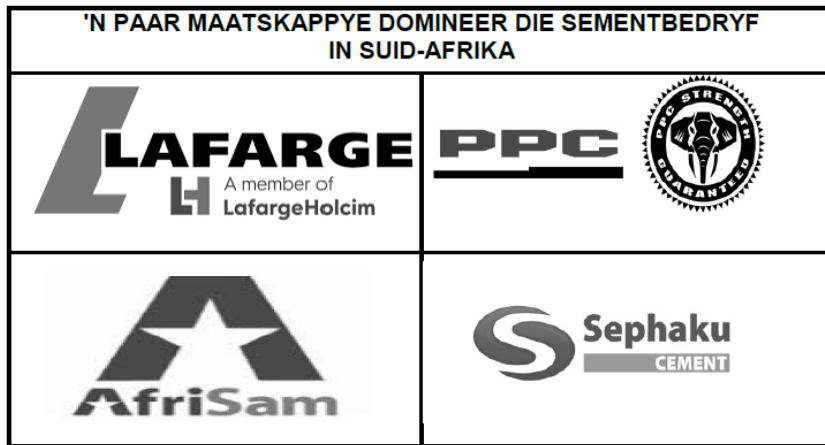
3.3.2 Waarom word Eskom as 'n natuurlike monopolie beskou? (2)

3.3.3 Wat verhinder monopolieë om buitensporige hoë pryse te hef? (2)

3.3.4 Hoe het die implementering van 'n anti-monopolistiese beleid Suid-Afrika bevoordeel? (2x2) (4)

Oligopolie

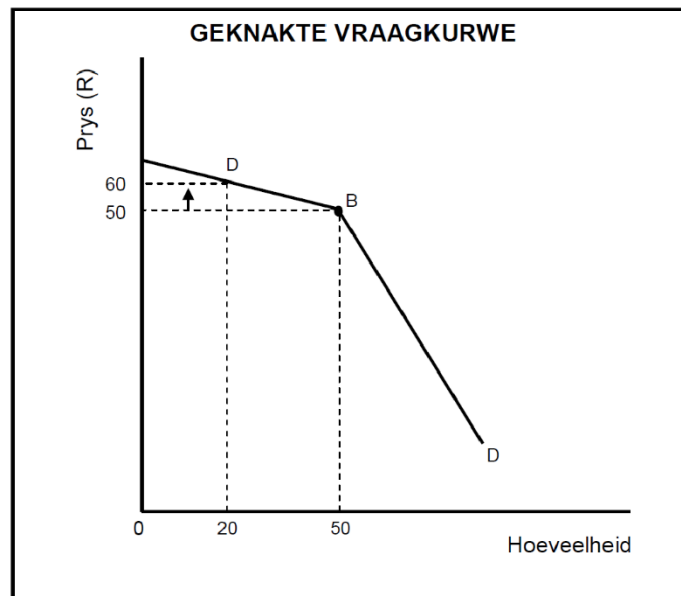
3.4. Bestudeer die illustrasies hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

[Aangepas uit www.google.co.za]

- 3.4.1 Identifiseer die produkte wat deur die besighede hierbo geproduseer word. (1)
- 3.4.2 Watter markstruktuur word hierbo uitgebeeld? (1)
- 3.4.3 Waarom sal 'n nuwe onderneming dit moeilik vind om hierdie tipe mark te betree? (2)
- 3.4.4 Wat doen *interafhanklikheid van besighede* in hierdie markstruktuur impliseer? (2)
- 3.4.5 Verduidelik, sonder die gebruik van 'n grafiek, waarom besighede in hierdie bedryf sal weeshuiwerig om die prys van hul produk te verlaag. (2x2) (4)

3.5. Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 3.5.1 Met watter markstruktuur hou die gekromde kurwe verband? (1)

- 3.5.2 Wat is die uitsetvlak in die grafiek hierbo? (1)
- 3.5.3 Wat sou die uitwerking op totale inkomste wees as die oligopolies sy prys van R50 tot R60 verhoog? Toon berekeninge. (4)
- 3.5.4 Gee die oligopolis raad oor hoe om sy markaandeel hierin te vergrootbedryf. (4)

3.6. Bestudeer die uittreksel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

'N OLIGOPOLISTIESE KLEINHANDELBEDRYF

Die Suid-Afrikaanse kleinhandelbedryf is die grootste in die sub-Sahara-streek en is geposisioneer as die 20ste grootste kleinhandelmark ter wêreld. Dit is min of meer 'n oligopolistiese mark met vyf Suid-Afrikaanse maatskappye, naamlik Shoprite, Pick n Pay, Spar, Massmart en Metcash, wat 80% van die kleinhandelverkope uitmaak. Informele kleinhandel vorm die ander 20%.

Informele kleinhandelkonsepte wissel van tavernes tot snoepies (klein kosverkopers). Spaza's of klein kleinhandelwinkels wat meestal van die huis af bedryf word, maak opgang in die plaaslike kleinhandelarena, wat beide kos en nie-voedselprodukte aanbied. Smouse, straatstalletjies, kitskosse, kiosks en wegneemkos is van die informele markkleinhandelaars.

[Aangepas vanaf www.thomaswhite.com]

- 3.6.1 Gee TWEE voorbeelde van informele kleinhandelaars in Suid-Afrika in die uittreksel hierbo. (2 x 1) (2)
- 3.6.2 Verduidelik die term oligopolie. (2)
- 3.6.3 Hoe kan Shoprite die prys van hul goedere beïnvloed sonder om 'n kartel te vorm? (2)
- 3.6.4 Hoe vergroot die vyf grootste Suid-Afrikaanse maatskappye hul markaandeel in die ekonomie? (2 x 2) (4)

Monopolistiese mededinger

3.7 Bestudeer die inligting hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

MONOPOLISTIESE MEDEDINGING

Die vraagkromme van 'n monopolistiese mededinger is baie soortgelyk aan dié van 'n monopolis, met die vraagkromme wat baie meer elasties as dié van 'n monopolie is. Korttermyn-ewewig is baie soortgelyk aan 'n monopolie en langtermyn-ewewig of normale wins is baie soortgelyk aan 'n volmaakte mark. Daarom word daar soms daarna as 'n hibriediese markstruktuur verwys.

[Aangepas uit www.monopolisticcompetition.co.za, 2017]

- 3.7.1 Identifiseer EEN voorbeeld van 'n monopolistiese mededinger in die inligting hierbo. (1)
- 3.7.2 Watter woord in die inligting hierbo dui daarop dat 'n monopolistiese mededinger 'n kombinasie van twee markstrukture is? (1)
- 3.7.3 Beskryf kortliks die term normale wins. (2)
- 3.7.4 Waarom is die vraagkromme van 'n monopolistiese mededinger meer elasties as dié van 'n monopolie? (2)
- 3.7.5 Hoe speel handelsmerk 'n sleutelrol in 'n monopolistiese mededingende markstruktuur? (2x2) (4)

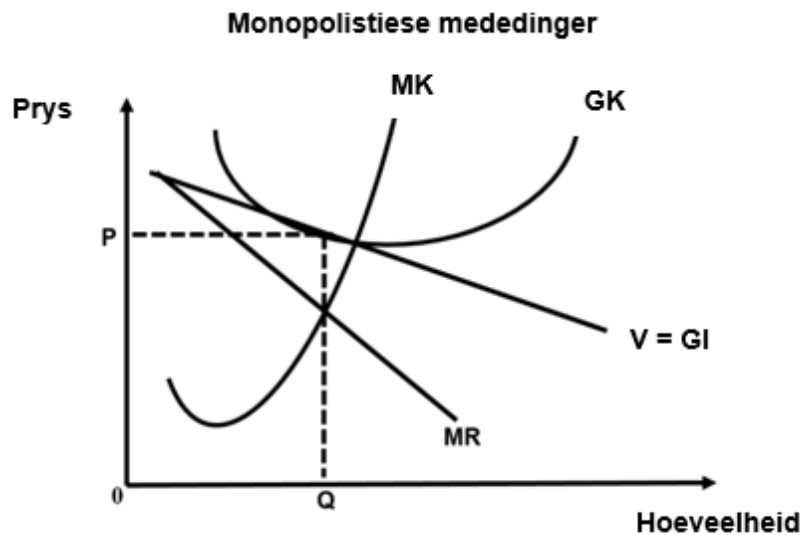
3.8 Bestudeer die inligting hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

VAN DIE GEWILDE HANDELSMERKE IN SUID-AFRIKA

- 3.8.1 Noem die mark hierbo wat met handelsmerke hierbo geassosieer word (1)
- 3.8.2 Identifiseer die kenmerk van die mark hierbo (1)
- 3.8.3 Beskryf kortliks die term markinligting. (2)
- 3.8.4 Verduidelik die langtermynwins in die mark wat deur die bogenoemde handelsmerke geïllustreer word. (2)
- 3.8.5 Hoe lewer jy 'n goeie naverkoopdiens? (4)

3.9. Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 3.9.1 Wat is die aard van die produk in hierdie markstruktuur? (1)
- 3.9.2 Waar is winsgemaksimering in 'n monopolistiese mark? (1)
- 3.9.3 Beskryf kortliks die term gemiddelde inkomste. (2)
- 3.9.4 Waarom is die vraagkromme van 'n monopolistiese mededinger meer elasties as dié van 'n monopolie? (2)
- 3.9.5 Hoe vergelyk 'n monopolistiese mededinger met 'n volmaakte mededinger in terme van sy prys en uitset? (2x2) (4)

Vraag 4 – Beantwoord die volgende vrae so deeglik as moontlik.

Monopolie

- 4.1. Verduidelik kortliks met behulp van grafieke hoe prys vir 'n individuele produsent in 'n perfekte mark bepaal word. (8)
- 4.2. Maak 'n duidelike onderskeid tussen kunsmatige en natuurlike monopolie. (2x4) (8)

Oligopolie

- 4.3. Onderskei tussen prysleierskap en kartelle as vorme van samespanning. (2x4) (8)
- 4.4. Bespreek die kenmerke van oligopolieë. (4x2) (8)

Monopolistiese mededinger

- 4.5. Verduidelik kortliks nie-prysmededinging wat deur monopolistiese mededinging gebruik word om hul operasionele sukses in die mark te verseker. (4x2) (8)
- 4.6. Verduidelik met behulp van grafiek van monopolistiese mededinging op langtermyn. (4X2) (8)

SESSIE 4

Markmislukkings

- 1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommer neer.
- 1.1.1 Eksternaliteite ...
- A. word nie in markpryse weerspieël nie, dus kan dit 'n bron van ekonomiese ondoeltreffendheid wees.
 - B. word wel in markpryse weerspieël, sodat dit 'n bron van ekonomiese ondoeltreffendheid kan wees.
 - C. word nie in markpryse weerspieël nie, dus beïnvloed dit nie ekonomiese doeltreffendheid nadelig nie.
 - D. word wel in markpryse weerspieël, sodat dit nie ekonomiese doeltreffendheid nadelig beïnvloed nie.
- 1.1.2 Die teenwoordigheid van besoedeling in die vragmotorbedryf lei op die lang termyn tot dinamiese ondoeltreffendheid omdat ...
- A. marginale eksterne koste styg oor tyd.
 - B. marginale eksterne koste is konstant oor tyd.
 - C. gemiddelde private koste in vragmotors is laer as gemiddelde maatskaplike koste, sodat sommige vragmotorfirmas in die bedryf bly wanneer doeltreffendheid hulle vra om te vertrek.
 - D. gemiddelde private koste in vragmotors is hoër as die gemiddelde maatskaplike koste, sodat sommige vragmotorfirmas die bedryf verlaat wanneer doeltreffendheid hulle vereis om te bly (of vir meer firmas om toe te tree).
- 1.1.3 'n Minimumloon beleid veroorsaak 'n
- A. Oormaat vraag na arbeid
 - B. Oormaat aanbod van arbeid
 - C. Doeltreffende markuitkoms
 - D. Elastiese toevoerreaksie

1.1.4 Watter van die volgende is nie 'n oorsaak van markmislukking nie?

- A. Onvolledige inligting
- B. Eksternaliteite
- C. Individue wat volgens hul eie belang optree
- D. Openbare goedere

1.1.5 Die skaarste aan hulpbronne noodsaak dat hierdie hulpbronne ...

- A. Doeltreffend toegewys
- B. Ondoeltreffend toegewys
- C. Produktiewe ondoeltreffendheid
- D. Allokatiewe ondoeltreffendheid

1.1.6 'n Mark wat groot regeringsinvloed en beheer het, kan beskryf word as synde ...

- A. ongereguleerde.
- B. gedereguleer.
- C. gereguleer.
- D. onveranderd.

1.1.7 Regeringsingryping in die mark verseker voldoende stapelvoedsel vir die armes deur ... pryse vas te stel.

- A. mark
- B. maksimum
- C. minimum
- D. beperk

1.1.8 Wanneer 'n besigheid NIE teen die laagste moontlike koste produseer nie, hou dit verband met ... ondoeltreffendheid.

- A. allokatief
- B. verbruiker
- C. goedere
- D. produktief

1.1.9 Die gebruik van 'n koste-voordeel-ontleding laat ... besluitneming toe.

- A. subjektief
- B. kompleks
- C. bevooroordeeld
- D. doel

1.1.10 Die effek van 'n minimum prys sal die ... goedere verhoog.

- A. aandring op
- B. verskaffing van
- C. verbruik van
- D. besteding aan

1.2 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by die item in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A – I) langs die vraagnommer (1.2.1 – 1.2.8) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.2.9 J.

Kolom A		Kolom B
1.2.1. Onvolmaakte kompetisie		A. Vliegtuig geraas
1.2.2. Privaat koste		B. Skep 'n oormaat aanbod van arbeid
1.2.3. Koste-voordeel-ontleding		C. Help om die maatskaplike koste en voordele van verwante projekte te kwantifiseer
1.2.4. Eksterne voordele		D. Pryse sal laag wees, en verbruikers sal bederf word met keuse
1.2.5. Meriete goedere		E. Dit is onvolledig omdat dit nie in die vraag na sekere goedere kan voorsien nie
1.2.6. Negatiewe eksternaliteit		F. Regeringsingryping om inkomste gelykop te herverdeel
1.2.7. Progressiewe belasting		G. Verhoogde internasionale profiel van die lughawe
1.2.8. Prys diskriminasie		H. Die koste aangegaan deur die individuele firma
1.2.9. Minimum lone		I. dikwels ondergeproduseer deur die mark bv onderwys
1.2.10. Ontbrekende markte		J. kopers word verskillend gehef vir dieselfde produk

1.3. Verskaf die ekonomiese term/konsep vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term/konsep langs die vraagnommer neer. GEEN AFKORTINGS OF VOORBEELDE SAL AANVAAR WORD NIE.

1.3.1.	Kom voor wanneer besighede nie die uitset van die gegewe insette maksimeer nie.	
1.3.2.	'n Onwettige mark waarin onwettige goedere gekoop en verkoop word of onwettige pryse gehef word	

1.3.3.	'n CBA is 'n metode wat gebruik word om die totale sosiale koste en voordele van alternatiewe projekte, aktiwiteite of beleggings te vergelyk.	
1.3.4.	Is goedere wat die samelewing voel sy burgers moet nie verbruik nie	
1.3.5.	Markmislukking vind plaas wanneer die hulpbronne van die gemeenskap ondoeltreffend toegewys word	
1.3.6.	Is goedere wat die samelewing voel deur sy burgers verbruik moet word omdat dit die welsyn van die individuele persoon en van die samelewing as geheel verhoog	
1.3.7.	'n Koste vir 'n derde party wat nie by 'n markprys van 'n goed ingesluit is nie. Die verskil tussen sosiale koste en private koste.	
1.3.8.	Gebruikers wat nie betaal om goedere (gratis ryers) te gebruik nie, kan nie van die gebruik daarvan uitgesluit word nie.	
1.3.9.	Die gebruik van 'n produk deur een persoon sal nie ander verhoed om dit ook te geniet nie.	
1.3.10.	Verwys na die situasie waar hulpbronne nie hertoegewys kan word om een persoon / groep beter af te maak sonder om 'n ander persoon / groep slegter af te maak nie	
1.3.11.	Die voordeel verkry deur 'n derde party wat nie by die markprys ingesluit is nie	
1.3.12.	Wanneer identiese goedere en dienste teen verskillende pryse aan verskillende verbruikers verkoop word.	
1.3.13.	Die wins wat 'n verbruiker kry uit die gebruik van 'n goedere of die wins wat 'n produsent kry uit die verkoop van 'n produk.	
1.3.14.	Die werklike koste wat 'n verbruiker betaal wanneer 'n goedere gekoop word.	
1.3.15.	Kom voor wanneer besighede nie hulpbronne korrek toewys nie en goedere en dienste produseer wat verbruikers nie wil hê nie.	
1.3.16.	Goedere wat die vrye mark nie verskaf nie, want dit het nie-mededinging en nie-uitsluitbaarheid.	
1.3.17.	Die voordeel wat die samelewing verkry uit die gebruik van 'n goed of diens. Dit word bereken deur die private voordeel en die positiewe eksternaliteite by te voeg.	
1.3.18.	Die koste van 'n goed of diens wat deur die samelewing betaal word. Dit word bereken deur die private koste en negatiewe eksternaliteite bymekaar te tel.	
1.3.19.	Wanneer uitset plaasvind by die kruising van marginale maatskaplike voordeel (MSB) en marginale sosiale koste (MSC), word die sosiaal optimale vlak van uitset bereik. Ook bekend as die allokatief doeltreffende vlak van uitset.	

Afdeling B

Vraag 2 - Beantwoord elk van die volgende so deeglik as moontlik.

- 2.1.1 Noem enige TWEE voorbeelde van gemeenskapsgoedere (2x1) (2)
- 2.1.2 Noem enige TWEE kenmerke van openbare goedere (2x1) (2)
- 2.1.3 Noem TWEE voorbeelde waar maksimum pryse toegepas kan word. (2x1) (2)
- 2.1.4 Noem enige TWEE gevolge van markmislukking. (2x1) (2)
- 2.1.5 Noem TWEE instrumente van onvolmaakte markte(regeringsingryping) (2x1) (2)
- 2.1.6 Noem TWEE voorbeelde van minimum loon (2x1) (2)
- 2.2.1 Hoekom is dit belangrik vir die staat om pryse van sekere goedere te administreer? (1x2) (2)
- 2.2.2 Hoe beïnvloed eksternaliteite ewewig en skep markmislukking? (1x2) (2)
- 2.2.3 Waarom sou produktiewe ondoeltreffendheid en allokatiwew ondoeltreffendheid verkwistend wees? (1x2) (2)
- 2.2.4 Wat is die sterk punte van koste-voordeel-ontleding? (1x2) (2)
- 2.2.5 Hoekom is minimum loon 'n prysvloer? (1x2) (2)
- 2.2.6 Hoe sal produsente voordeel trek uit minimum pryse wat deur die regering geïmplementeer word? (1x2) (2)
- 2.2.7 Hoekom is die vraag na geskooldearbeid moeilik om in Suid-Afrika aan te pas? (1x2) (2)
- 2.2.8 Waarom betaal mense in landelike gebiede soms hoër pryse vir goedere en dienste as dié wat in stedelike gebiede woon? (1x2) (2)
- 2.2.9 Waarom word merietegoedere normaalweg ondervoorsien deur die mark? (1x2) (2)
- 2.2.10 Waarom sou 'n gebrek aan inligting aan entrepreneurs tot markmislukking lei? (1x2) (2)

Vraag 3 - Datarespons

3.1. Bestudeer die inligting hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

BEPERK DIE UITWERKING VAN 'n NIE-MERIETE GOED Suid-Afrika is deur die Wêreld Gesondheidsorganisasie geloof vir die aanval teen diabetes en vetsug. Deur suikerbelasting op soet drankies in te stel op ten einde die pryse van hierdie drinkgoed te verhoog, sal Suid-Afrika 'n pro-aktiewe stap neem om die inname van suiker te verminder, wat bydrae tot ongesonde optel van gewig, tandbederf en diabetes. Bron: Aangepas vanuit www.economicshelp.org	
---	--

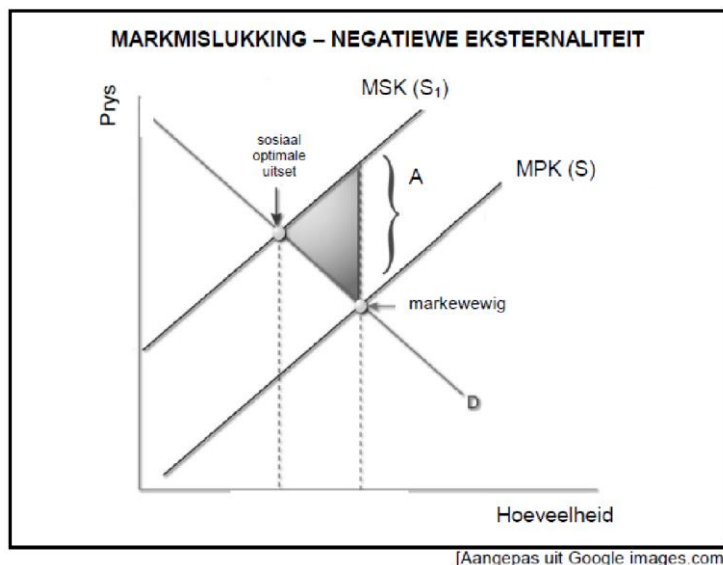
3.1.1	Identifiseer TWEE negatiewe effekte van suikerinname uit die inligting hierbo.	(2)
3.1.2	Watter effek sal suikerbelasting hê op die pryse van soet drankies?	(2)
3.1.3	Waaronder verstaan jy <i>nie-meriete goedere</i> ?	(2)
3.1.4	Hoe dink jy sal suikerbelasting die ekonomie raak?	(4)

3.2 Bestudeer die inligting hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

MARKMISLUKKING – Regering gryp in	
Daar is baie oorsake van markmislukking, soos eksternaliteite, merietegoedere en ongelyke inkomsteverdeling. In Januarie 2019 het die regering ingegryp om ongelyke inkomsteverdeling aan te spreek en 'n nasionale minimumloon aangekondig. Hierdie aankondiging is ondersteun deur Cosatu en die Federasie van Vakbonde van Suid-Afrika. [Aangepas vanaf FIN24, 1 Januarie 2019]	

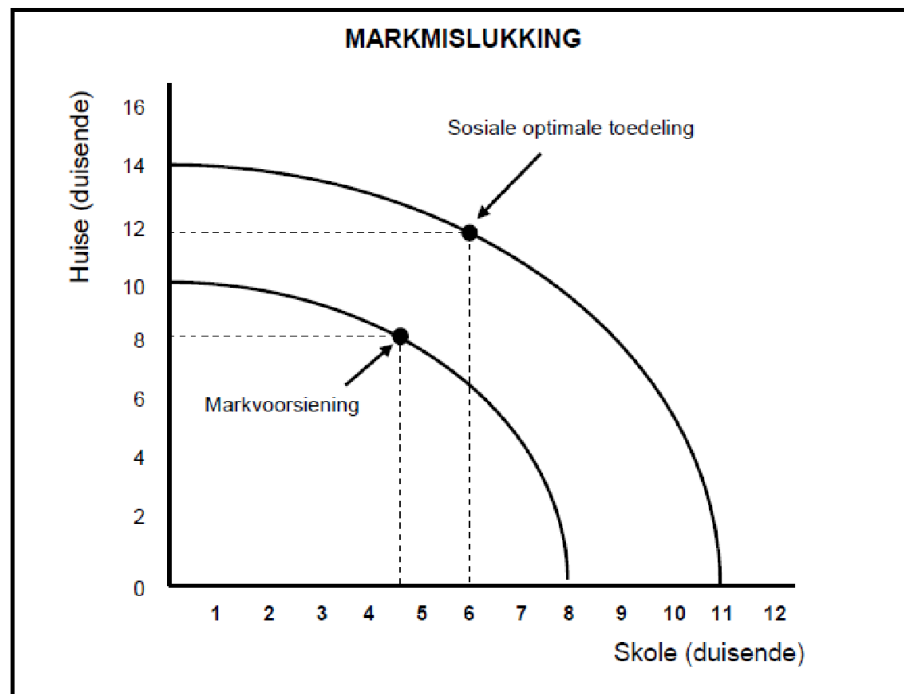
3.2.1	Noem EEN tipe ondoeltreffendheid wat die gevolg is van markmislukking.	(1)

- 3.2.2 Gee EEN regstellingsbeleid wat die regering gebruik om inkomste te herverdeel. (1)
- 3.2.3 Beskryf kortliks die term merietegoedere. (2)
- 3.2.4 Hoekom lei 'n negatiewe eksternaliteit tot die oorproduksie van goedere en dienste? (2)
- 3.2.5 Verduidelik die negatiewe gevolge van minimum lone vir die ekonomie. (2 x 2) (4)
- 3.3 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 3.3.1 Gee 'n voorbeeld van 'n negatiewe eksternaliteit. (1)
- 3.3.2 Benoem die ingekleurde area (A) in die grafiek hierbo. (1)
- 3.3.3 Beskryf kortliks die term sosiale koste. (2)
- 3.3.4 Verduidelik 'n gebrek aan inligting aan entrepreneurs as 'n oorsaak van markmislukking. (2)
- 3.3.5 Waarom is die sosiaal optimale uitset meer voordelig vir die samelewing? (2 x 2) (4)

3.4 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 3.4.1 Identifiseer die aantal huise wat die mark sal voorsien indien alle hulpbronne aan huise bestee is. (1)
- 3.4.2 Hoeveel skole moet die regering voorsien om die sosiale optimum te bereik toekenning? (1)
- 3.4.3 Beskryf kortliks die term markmislukking. (2)
- 3.4.4 Waarom is markte huiwerig om openbare goedere soos paaie te produseer? (2)
- 3.4.5 Hoe kan die regering makro-ekonomiese stabiliteit verseker deur hul betrokkenheid by produksie? (2 x 2) (4)

3.5 Bestudeer die inligting hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

'N KOSTE-VOORDEEL-SCENARIO

Hieronder is die koste-voordeel-analise(KVA)-bevindinge wat betrekking het op verskillende projekte vir 'n bepaalde gemeenskap.

ALTERNATIEF	KOSTE (R miljoen)	VOORDELE (R miljoen)
A – pad	100	50
B – park	150	200
C – hospitaal	120	200
D – lughawe	80	100

[Aangepas uit www.google.co.za]

- 3.5.1 In die inligting hierbo, wie is meer geneig om 'n KVA te gebruik wanneer besluite geneem word? (1)
- 3.5.2 Identifiseer EEN projek in die data hierbo wat die regering vir hierdie gemeenskap oorweeg. (1)
- 3.5.3 Gee 'n rede waarom 'n KVA NIE van nut sal wees vir die werktuigkundige in die spotprent nie. (2)
- 3.5.4 Volgens die data hierbo, watter projek sal die beste vir die gemeenskap wees? (2)
- 3.5.5 Hoekom dink jy is dit belangrik om 'n KVA te doen wanneer jy oor groot projekte besluit? (2 x 2) (4)

Vraag 4 – Beantwoord die volgende vrae so deeglik as moontlik.

- 4.1. Verduidelik die redes waarom koste-voordeel-analise in die praktyk gebruik word. (4 x 2) (8)
- 4.2. Verduidelik ondoeltreffendheid in die ekonomie as gevolg van markmislukking. (4 x 2) (8)
- 4.3. Wat is die gevolge van die implementering van minimum lone in Suid-Afrika? (4 x 2) (8)
- 4.4. Bespreek meriete- en nie-meriete goedere kortliks as 'n oorsaak van markmislukking. (2 x 4) (8)